अवनिकायाः विलापः

"भवन्तः गच्छन्तु, नाहमधुना आगच्छामि। अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य एवं त्यक्त्वा गन्तुं शक्नुमः। ~~एव~~ एभिः सर्वदा अस्मान् पालयितुं व्यग्रः आसीत्। एतत् सर्वं विस्मृत्य आर्यापि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था। सर्वे गच्छन्तु। नाहं गच्छामि।"

सगद्गदं पुनः पुनः विलपन्ती, अन्येषां गमनं सास्रं पश्यन्ती, गाढमाश्लिष्य,

"सर्वे गच्छन्तु। नाहं गच्छामि। भवनं विहाय नाहं कुत्रापि ~~न~~ गच्छामि"। शिवानि तु अवनिका कुक्षीं श्रुत्वा ~~नत्रैव~~ तत्रैव उपाविशत्। तस्य वचनं मनः आकम्पमाना लिप्ताः। आकम्पमानः मनः एकं दृश्यं मन्दं मन्दं स्मृति-पथमागतम्।

सूर्योदयः।

भानुः पक्षालितः निद्रासुखमनुभवमानाः वयं यथाकथञ्चित् सुप्तोत्थिताः। पितरौ भोजनम~~म~~न्विष्य गतौ। अस्य आश्रम-न कालं यावत् वृद्धा एव पितरौ। स अस्मान्-

बालकानिव संरक्षति स्म ।

मम अनुजानां शब्दं श्रुत्वा तात नीडात् बहिरगात् । वृक्षस्य अधः नकुलान् प्रसूनानि चखादया अपश्यम् । नकुलान् आहर्तुं उद्युक्तायाः

"हा ! हतोऽस्मि !" इति आर्दितमश्रौषम् । वृक्षस्य तदा शुष्का शाखा कस्यचन बालकारिणः लुब्धकस्य शिरसि अपतत् ।

अहो ! वृक्षराज ! अस्मान् रक्ष-रक्षत इति सचिन्त्य सर्वे समाश्वस्ताः । अस्तमुपगते भास्वति प्रत्यागतौ पितरौ वृत्तान्तमनु विज्ञाय कृतज्ञतापूर्वं वृक्षराजं अनमत् । वृक्षस्य आर्द्रता सर्वदा मातुः स्पर्शः इव आश्वासदायिन्यभवत् ।

तस्य मनोमुकुरे पुनः पुनः घटनाः प्रतिकालम-नावर्तत ।

प्रातः निर्झरस्य कलरवं श्रुत्वा, शाखामृगाणां लाङ्गूलान्दोलनं च दृष्ट्वा, शाखायां आन्दोलयन्ती अहमेव व्याधस्य लक्ष्यमभवम् । वृक्षस्य अधः

कोटरवासी सर्पः व्याधस्य पादयोर्मध्ये झटिति असरत्। विगलितलक्ष्यस्य व्याधस्य शरेण वृक्षः विद्धः। यद्यपि अल्पमपि रक्षितं, तथापि विषबाधितः वृक्षः क्रमेण नाशोन्मुखोऽभवत्। अत्र अस्माकं वसन्तकालं सम्पूर्णकालं अपि नाशोन्मुखोऽभवत्। अस्माकं वसन्तकालं अनश्यत्। मम बान्धवाः पक्षिणश्च सर्वे गतवन्तः। किन्तु नाहं गच्छामि। नाहं कुत्रापि गच्छामि।

"कोऽपि मां मृदु स्पृशति। का त्वं?"

अवन्तिका झटिति प्रबुद्धा। पृष्ठतः स्त्रीशब्दं शृणोति।

"वत्से"

अवन्तिका परिवृत्य अवलोकयति। "अम्ब! प्रणामः"। ताका तापसीं अपश्यत्। "जानामि। सर्वं वृत्तान्तम्। स्वधर्माचरणं भवान्। तव स्नेहस्य, आर्द्रतायाः, ममतायाः कृते नूनं प्रवर्त्स्यसि।" तापस्याः वाण्या प्रबुद्धा अवन्तिका प्रोवाच – 'अम्ब! मम सम्पूर्णकालं नाशोन्मुखोऽभवत्। मम बान्धवाः गताः।" इति।

तापसी चक्षुषां तां विलोक्य अनुसरति।

ईषत् शीतलानिलः विचचाल। मेघाः अमृतम् वर्षति। वृक्षाः पल्लविताः। पत्रैः शाखाभिः च पूर्णस्थितिं प्राप्तवान्। अनिलस्य सन्दोलेन एकां शाखामेव आन्दोलयन्ती। च सा वदति - "मम वसन्तं प्रत्यागतः। [illegible] विलसतु हरिताभा लोककुक्षौ नितान्तम्"॥